

## האזינו

את בני<sup>1</sup>, „נאמנים (לו) בארץ מדבר שקב-  
לו עליהם תורתו כו“.

אבל לכאורה גם פירוש זה צ"ע –  
ובלשון הרמב"ן<sup>2</sup>: „זה איננו מטעם  
הפרשה, כי הכתוב הוכיח את ישראל  
ומזכיר תוכחה אשר עשה השם עמהם  
והם גמלו להם<sup>3</sup> רעה תחת טובה“  
(וכפרש<sup>4</sup>) להלן<sup>5</sup>, דברי תוכחה הם לה-  
עיד השמים והארץ . . . וכל הענין מוסב  
על זכור ימות עולם . . . כן עשה להם  
כו“ – וכיצד מתאים להכניס באמצע  
דברי תוכחה אלה, ע"ד שנחם של  
ישראל „נאמנים . . . שקבלו עליהם תורתו  
כו“?

ועפ"ז הו"ל לרש"י להביא (רק) את  
פירוש התרגום<sup>6</sup>: „ימצאהו – יספיקהו  
כל צרכו במדבר“.

ובפרט שהמשך פסוק זה עצמו „יסוב-  
בנהו יבוננהו יצרנהו גו“, קאי על „טו-  
בות אשר עשה השם עמהם“, כפרש<sup>7</sup>  
„יסובבנהו, שם סבבם והקיפם בעננים  
וסבבם בדגלים . . . וסבבם בתחתית ההר  
כו“. יבוננהו, שם בתורה ובינה, יצרנהו,  
מנחש שרף ועקרב ומן האומות – וא"כ  
ודאי ה' יותר מתאים לפרש גם תחילת  
הפסוק שבאה לתאר ה„טובות אשר עשה  
השם עמהם“.

[י"מ<sup>8</sup> הקושי בפירוש התרגום – כי

א. „ימצאהו בארץ מדבר“, ופרש"י  
„אותם מצא לו נאמנים בארץ מדבר  
שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו מה  
שלא עשו ישמעאל ועשו שנאמר: וזרח  
משעיר למו הופיע מהר פארן“ (ואחרי  
שמבאר כל המשך הכתוב חוזר ומביא  
ש„אונקלוס תרגם, ימצאהו יספיקהו כל  
צרכו במדבר כמו ומצא להם, לאי-  
ימצא לנו ההר“).

הטעם שלא פירש רש"י כתוב זה  
(„ימצאהו בארץ מדבר“) פשוטו כמשמעו,  
שהקב"ה „מצא“ את עם ישראל במדבר,  
דהיינו בחירת הקב"ה בעם ישראל במד-  
בר סיני (בעת מ"ת), י"ל, כי התחלת  
הבחירה בעם ישראל היתה לפני בואם  
למדבר, בהיותם במצרים, כמפורש ב-  
קרא<sup>9</sup>, „לבוא לקחת לו גוי מקרב גו“,  
וא"כ קשה לומר ש„מצאית“ עם ישראל  
היתה במדבר. ולפיכך פרש"י ש„ימצא-  
הו בארץ מדבר“ היינו מה שהקב"ה מצא

(1) פרשתנו לב, י.

(2) ברכה לג, ב (ובפרש"י שם).

(3) בהעלותך יא, כב (וראה רש"י שם).

(4) יהושע יז, טז (וברש"י שם. וכן בתרגום שם).

(5) וכה"ל פ"י אחד בספרי כאן.

(6) ראה יתרו יט, ה"ו. ובכ"מ.

(7) ראה גם אברבנאל כאן (הספק הו"). – וראה  
פ"י המלבי"ם כאן.

(8) ואתחנן ד, לד. וראה שמות ג, ז ואילך.

ובכ"מ.

(9) בספרי כאן (וכן בב"ר פכ"ט, ג. במדבר  
פ"ב, ו). „כענין שנאמר (יהושע ט, י) כענבים במדבר  
מצאתי ישראל“ (וראה ראב"ע ורד"ק יהושע שם).  
אבל רש"י מפרש הכתוב בהושע שם – „כענבים  
שהם חביבים במדבר כך חיבבתי את ישראל“, ולא  
שהקב"ה מצא את ישראל במדבר.

(10) כאן.

(11) כ"ה ברמב"ן לפנינו. וצע"ק.

(12) לב, יב. וראה רש"י שם, לה (בסופו).

(13) לב, יז.

(14) וכן פ"י ברי"ב כבוד שור, רבותינו בעה"ת

ועוד כאן. וכה"ל פ"י אחד בספרי כאן.

(15) אברבנאל הנ"ל.

„למה זכו אלו להיותם עמו ונחלתו יותר מבני ישמעאל ובני עשׂו“, וז״ל: „יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות המשוּר־לש בשלש זכויות זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו הרי ג' כחבל הזה שהוא עשׂו בג' גדילים והוא ובניו היו לו לנחלה ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק“ (שאינן להם „שלש זכויות“) – וא״כ למה „הוצרך להודיע עוד למה זכו אלו .. יותר מבני ישמעאל ובני עשׂו“?

ועוד ועיקר: גם את״ל שיש מקום לפרש שפסוק זה בא בהמשך להקודמו („כי חלק ה' עמו גו״), עדיין צריך ביאור: כיון שחלקו השני של הכתוב („יסובבנהו יבוננהו גו״) מדבר (גם לפרש״י) על הטובות שעשה השם לישׁ-ראל (וכתוכן כל הפרשה) – מהו ההכרח לחלק את הכתוב לשנים, ולפרש, שחלקו הראשון הוא המשך וסיום ל„כי חלק ה' עמו גו״, וחלקו השני הוא ענין בפ״ע?

ג. גם יש להבין אריכות לשון רש״י „אותם מצא לו נאמנים בארץ מדבר שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו“:

הקדמת רש״י „מצא לו נאמנים בארץ מדבר“, מובנת, כי זה קאי (גם) על המשך הכתוב „ובתוהו ילל ישימו“, כפרש״י שם „אף שם נמשכו אחר האמונה ולא אמרו למשה היאך נצא למדברותי כו״ לכתב״ אחרי במדבר“, והיינו שה„כלל“

„לשון הכתוב לא יסבלהו שהי' ראוי שיאמר ימצאהו“. אבל לכאורה אין זה מספיק, כי (מלבד זאת שאפשר לפרש כהרשב״ם״י „כמו ומצא להם, הקב״ה נמצא להם, הקב״ה הי' סיפוק שלהם“ – הרי בכל אופן) לכאורה אין קושי זה (שהוא רק בתיבת „ימצאהו“) גדול כ״כ כהקושי בפירושו הראשון של רש״י, שהא קושי כללי בתוכן הפירוש, ש„איננו מטעם הפרשה“ (וגם לא „מטעם“ סיום כתוב זה עצמו) – ועכ״פ ה״ל לרש״י להקדים פירוש התרגום (כפירוש הראשון והעיקרי בפש״מ)).

ב. ברא״ם מפרש, שפירוש זה בא בהמשך להכתובים ופירושי רש״י של-פניו, „מפני שנתן סיבת הצלת דור הפלגה מהאבוד ואמר מפני שעתידין לצאת מהם מספר בני ישראל [בהנחל גו׳ בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראליו, וכפרש״י שם], ואח״כ פירש מה ענינם של מספר בני ישראל עד שזכו דור הפלגה להנצל מן האבוד בעבורם ואמר״ מפני שהם חלק ה' ונחלתו [כפרש״י שם „למה כל זאת לפי שהי' חלקו כבוש ביניהם כו׳ ומי הוא חלקו .. עמו יעקב חבל נחלתו“], הוצרך להודיע עוד למה זכו אלו להיותם עמו ונחלתו יותר מבני ישמעאל ובני עשׂו שהם מבני אברהם יצחק כמו אלו, ואמר מפני שמצא את אלו נאמנים לו בארץ המדבר שקבלו תורתו ומלכותו“.

אבל פירושו צ״ע, שהרי מפורש בפרש״י בפסוק שלפנ״ז טעם אחר ע״ז

(19) דיוק ל' רש״י „מדברות“ (ל' רבים) – י״ל, שבא לתרץ סדר הכתוב, שהקדים „ימצאהו גו״ שקאי על קבלת התורה, ל„ובתוהו ילל ישימו“, שקאי על היציאה למדבר (וראה משמרת הקודש על פרש״י כאן), ולכן כ' רש״י „מדברות“, והיינו שבזה נכללת כללות הליכת ישראל במדבר (הנקרא מדבר העמים [יחזקאל כ, לה] – ל' רבים) עד הגיעם לארץ נושבת.

(16) כאן. ובספרי עה״פ „הכל מצוי ומתקון ומסופק להם במדבר“. – או הו״ל לפרש כהראב״ע במדבר נכנס הכבוד עמם״ ועיין בחיי כאן.

ומפרשו (לא על עם ישראל – הנקרא בריבוי כתובים בשם „יעקב” – אלא) על יעקב אבינו, שהוא „חבל נחלתו” (ה) שלישי באבות המשולש בשלש זכויות .. כחבל הזה”<sup>26</sup>) – ולכא’ לאו רישא סיפא, שהתחיל ב„עמו” וסיים ב„יעקב (אבינו)”, והול”ל „בני יעקב חבל נחל-תו”<sup>27</sup>?

ומזה מכריח רש”י, ש„ימצאהו בארץ מדבר” הוא המשך ל„יעקב חבל נחלתו”, דבתחילה מבאר הכתוב מעלתו של יעקב אבינו (שבגלל זה רק הוא חלקו ונחלתו של הקב”ה, ולא ישמעאל ועשו) – „יעקב חבל נחלתו”, „משולש בשלש זכויות”: ואח”כ ממשיך הכתוב, שזכויותיו המשולשות של יעקב אבינו נמשכו לבניו („עמו”) – שלכן „חלק ה’ עמו” – שגם אצלם ישנן שלש זכויות, „שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו” – בהתאם ל„שלש זכויות” דאברהם יצחק ויעקב, כדלקמן.

ועפ”ז מובן הטעם מה שרש”י חוזר עוה”פ לשלול את בני עשו ובני ישמעאל – דכשם שלא היו לישמעאל ועשו עצמם „שלש זכויות” (ובמילא אינם „נחל-תו”) – כך הוא גם בצאצאיהם (העמים דישמעאל ועשו<sup>28</sup>), ששלש הזכויות של עם ישראל (המכוונים לג’ האבות כנ”ל), ש„קבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו”,

של הכתוב הוא, שהקב”ה „מצא לו נאמנים בארץ מדבר”, ובוה שני פרטים (א) קבלו עליהם תורתו כו’, (ב) לא אמרו היאך נצא למדברות כו’.

אבל צ”ב, מדוע מפרט רש”י ג’ ענינים בקשר לקבלת התורה – „שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו”, ולא אמר בקיצור „שקבלו תורתו” [ע”ד לשונו לקמן עה”פ<sup>29</sup> „זרח משעיר למו הופיע מהר פארן” – שמביאו כאן בסיום פירושו – „שקבלו את התורה ולא רצו”?

גם צ”ב מה הם שני הענינים „מלכותו ועולו” – דלכא’ היינו הך, כלשון הרגלי<sup>30</sup> „עול מלכות (שמים)”?

לכא’ אפ”ל ש„עולו” היינו „עול מצות” (שהרי עול מלכות ועול מצות הם שני דברים<sup>31</sup>), כמובא גם ברש”י<sup>32</sup> „קבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי”) – אבל דוחק לפרש כן, כי (א) לכא’ עול מצות נכלל בקבלת „תורתו” (דקאי בפש”טות לא רק על לימוד התורה אלא גם על קיום מצוות התורה): (ב) בכל אופן, לא הו”ל לרש”י לסתום „עולו” (שמתפרש גם על עול מלכות<sup>33</sup>) אלא לפרש „ועול מצותיו וכיו”ב.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

פירושו של רש”י על „ימצאהו” הוא המשך לפירושו בפסוק שלפנ”ז – „כי חלק ה’ עמו, למה כל זאת [שלא איבד העמים] לפי שהי’ חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת, ומי הוא חלקו – עמו, ומי הוא עמו – יעקב חבל נחלתו”, והולך

(21) ברכה לג, ב.

(22) הובא גם ברש”י קדושים כ, כו.

(23) משנה ברכות רפ”ב (יג, א).

(24) אחרי יח, ב.

(25) וכן על תורה – ראה רש”י (ויחי מט, יד”טו)

„עול תורה”. ועוד.

(26) ולא פ”י שהוא ל’ גורל (ספרי ותרומים כאן. וכן”ה בראב”ע), או לשון חלק (חזקוני ור”י בכור שור) – שלפ”ז, לכאורה, „יעקב” קאי על עם ישראל, והוא כפל הענין דחלק ה’ עמו”.

– ההכרח בפשט”מ שקאי על יעקב אבינו (ו„חבל” היינו „המשולש” .. כחבל הזה”) נתבאר בהתוועדות ש”פ האיוני תשכ”ט.

(27) וראה גם באר מים חיים (לאחי המהר”ל)

כאן ד”ה כי חלק וד”ה ימצאהו.

(28) ולהעיר, שבדפוס א’ דפרש”י הגירסא „ש-

לא עשו בני ישמעאל ובני עשו”.

— שקבלו עליהם מלכותו ית' (ואמרו נעשה קודם לנשמע<sup>30</sup>), גם קבלו עליהם עולו של הקב"ה, "להיות משועבדים ל<sup>31</sup>".

ועפ"ז מובן גם הקשר בין ג' ענינים אלה לג' האבות, אברהם יצחק ויעקב — כי כ"א מהאבות הי' מיוחד — ע"פ פשוטו של מקרא — בא' מג' מעלות אלו:

"תורתו" — מצינו במיוחד אצל יעקב אבינו, שעסק בתורה, כמ"ש<sup>32</sup>, "ויעקב איש תם יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"<sup>33</sup> (ועד שבמעיי אמו הי' יעקב, "מפרכס לצאת" כשהיתה רבקה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר<sup>34</sup>):

"מלכותו" — הוא ממעלות אברהם אבינו, שעסק בפרסום מלכותו של ה' קב"ה בעולם, כמו שנאמר<sup>35</sup>, "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", וכפרש"י שם, שאברהם פעל שיהא נקרא שמו של ה' קב"ה, "אלוקה לכל העולם", וכן פרש"י<sup>36</sup> שע"י אברהם נקרא הקב"ה, "אלקי ה' ארץ";

ו"עולו" — שענינו עול תמידי, עד שאין לאדם חירות לעצמו כלל — זה מכון לעבודתו של יצחק, וכפרש"י<sup>37</sup> שע"י העקידה נעשה יצחק, "עולה תמימה" (שהיא כליל לה) — ומשום כך לא הותר לו לצאת לחו"ל או לישא שפחה,

לא נמצאו אצלם, "מה שלא עשו ישמעאל ועשר".

ה. ביאור הענין:

תוכנם של שלשת הענינים ד', תורתו ומלכותו ועולו" בפשטות הוא:

"תורתו" דהיינו (בכלל) לימוד התורה, הוא ענין השייך לשכל האדם. ולכן, גם ענין שמירת מצוות התורה שבלשון "קבלת תורתו", אינו מדגיש קבלת גזירותיו של הקב"ה, אלא רק הוראות התורה שיש להן טעם בשכל.

כשאדם מקבל "מלכותו" של הקב"ה, נכלל בזה שיקבל גזירותיו, שהרי זהו ענין המלכות, שהעם מקבלים עליהם לשמוע אל המלך ולקבל גזירותיו, גם אם אינם יודעים או מבינים הטעם כו'.

אבל קבלת "עולו" הוא ענין עמוק יותר, שלא רק שמקבלים על עצמם ל- קיים את מצוות המלך, אלא שמשועבדים את מציאותם אליו, שתמיד מוטל עליהם עולו.

וזהו החידוש ב"עולו" על "מלכותו": קבלת מלכות (סתם) אינה שוללת חירות גמורה בחיים הפרטיים שלו, וכמו במלך בוד', ששליטתו וחוקיו אינם שייכים (לכל) פרטי חיי האדם, אלא רק לדברים השייכים לחיי המדינה, המלכות או להמלך: משא"כ קבלת עול זהו כמו עבד אמתי<sup>38</sup> שהוא משועבד לאדונו באופן קבוע ותמידי, ביום ובלילה, ואין חיי שלו כי תמיד עול אדונו עליו.

והם שלשת הענינים שנחדשו בבני"ע" קבלת התורה: נוסף ע"ז שקבלו עליהם לקיים הוראות התורה, ועוד זאת

(30) משפטים כד, ז.

(31) ל' רש"י יתרו כ, ב. וראה בארוכה לקו"ש

חכ"י ע' 126 ואילך.

(32) תולדות כה, כז.

(33) רש"י שם. וראה רש"י ס"פ תולדות, שגם

לפני הליכתו לבית לבן נטמן בבית עבר י"ד שנה.

(34) רש"י תולדות כה, כ.

(35) וירא כא, לג.

(36) ח"ש כד, ז. — הובא גם בספרי פרשתנו

כאן.

(37) תולדות כה, כז, כו, ב.

(29) משא"כ עבד עברי, שאדונו כאילו קונה

אדון לעצמו (קידושין כב, א. וראה פרש"י משפטים

כא, ג. בהר כה, מא).

גם „מלכותו ועולו” – כי זה שהקב”ה „מצא” כביכול את בני” במדבר, באופן של „מציאה” שלמעלה מסדר והדרגה – ה”ז משום ש(גם) עבודת ישראל היא באופן כזה, שנוסף על שבני” קבלו עליהם תורתו, קבלו גם מלכותו ועולו, שזהו ביטול בשלימות, למעלה מחכמה (כמו ביטול העבד לאדונו), ולכן מדה כנגד מדה, „ימצאהו בארץ מדבר”, שהקב”ה מתקשר כביכול עם בני ישראל בדרך מציאה, שלא כסדר והדרגה ולמעלה ממדידה והגבלה.

אמנם „בארץ מדבר”, בשעת מ”ת, הי’ זה בגילוי רק „לפי שעה”, אבל עיקר הגילוי יהי’ לע”ל<sup>40</sup>, בביאת דוד-מלכא משיחא, עליו נאמר<sup>41</sup>, „מצאתי דוד עבדי”, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש”פ האזינו חשלי”ב, תשל”ז)

כי כל מציאותו היתה חדורה בקדושת עוליה<sup>42</sup> (ע”ד ענין ה”עול”, שאינו משאיר שום פרט באדם שאינו חדור בשיעבוד וביטול).

ו. מיינה של תורה שבפירוש רש”י:

בפירוש הכתוב „ימצאהו בארץ מדבר”, לשון מציאה דייקא, מבאר אדמו”ר הצ”צ<sup>43</sup>, ש„ענין המציאה הוא דבר יקר וגם בא שלא כסדר והדרגה”, ועפ”ז מבאר לשון רש”י „אותם מצא לו נאמנים בארץ מדבר” – ענין האמונה, כי „ענין האמונה (ש)היא למעלה מהחכמה”, כענין המציאה שהיא „למעלה מהחכמה” (וי”ל שזהו כבפשטות, שמציאה באה לו לה-אדם בהיסח הדעת).

ועפ”ז יש לבאר הטעם שלא הסתפק רש”י ב„קבלו עליהם תורתו” אלא מוסיף

(38) צריך חיפוש בספרים היש שייכות בין השמות (קרבו) עולה ועול.

(39) אוה”ת עה”פ (ע’ א’תרסט ואילך). – שבש”ק זו (י”ג תשרי) הילולא דבנו ממלא מקומו אדמו”ר מהר”ש. ולהעיר ממאמרו ע”ד מציאה (והחרים תרל”א ע’ נז).

(40) ראה יל”ש כאן (ובספרי הוצאת האראוויץ)

„ימצאהו בארץ מדבר זה לעתיד לבא”.

(41) תהלים פט, כא. ב”ר פכ”ט, ג (הובא

באוה”ת פרשתנו שם). וראה סנהדרין (צו, סע”א) ג’ באין בהיסח הדעת כו’ משיח כו’.

## חג הסוכות

של פרשיות התורה ומטרת קריאתן במ־  
עמד הקהל, ולא כתב בקיצור, ולקרות  
באזניהם פרשיות מן התורה. ובפרט  
שגם לאחר תיאור זה „פרשיות שהן  
מזרזות אותן במצות כו“ אין מבורר  
וידוע לאילו פרשיות הכוונה, והוצרך  
לפרש לקמן: „אילו פרשיות קורין, ואכ”כ  
למה הוצרך להוסיף תיבות אלו כאן,  
וה”ז כפלי“.

[ובפרט ששאר פרטים עיקריים של  
המצוה (זמנה ומקומה של קריאה זו, ומי  
הוא הקורא) לא הזכיר הרמב”ם כלל  
בהלכה זו (ה”א), אלא כתבם להלן  
בהלכה ג’ — „אימתי היו קורין במוצאי  
יו”ט הראשון של חג הסוכות כו” והמלך  
הוא שיקרא באזניהם ובעזרת הנשים היו  
קורין כו” (ושם מפרט גם „מהיכן הוא  
קורא” — פרטי הפרשיות מן התורה  
שהוא קורא), אף שפרטים אלה מפורשים  
בכתוב שהביא („בחג הסוכות, בבוא כל

א. כתב הרמב”ם בהל’ חגיגה: מצות  
עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים  
וטף וכו’ ולקרות באזניהם מן התורה  
פרשיות שהן מזרזות אותן במצות  
ומחזקות ידיהם בדת האמת: שנאמר:  
מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה  
בחג הסוכות .. הקהל את העם ..  
בשעריך וגו’.

ולכאורה יל”ע במה שהאריך הרמב”ם  
כאן להסביר שקורין „פרשיות שהן  
מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם  
בדת האמת” — שהרי רגיל הוא להקדים  
(בתחלת ההלכות הדנות באיזו מצוה) רק  
תוכן המצוה בתכלית הקיצורי, ואח”כ  
בהמשך הפרק (פרקים) לבאר פרטי.  
ואמאי שינה כאן מדרכו ופירש תוכנו

(1) פ”ג ה”א.

(2) צריך חיפוש מקור הלשון „דת האמת”.  
ובקרא (אסתר ג, ח) „דתיהם שונות” לשון רבים —  
היינו שבלשון תורה מצינו ל’ „דת” רק בפי’ „מנהג”  
(ראה תרגום לאסתר שם) [משא”כ בתושב”ע”פ —  
ראה סוכה (בסופה) „המירה דתה”, פסחים (צו, א)  
„בו (פסח) המרת דת פוסלת”, פדר”א רפמ”א „דת  
אבותינו”].

— לע”ע לא מצאתי ל’ זה בספרים שלפני  
הרמב”ם. ובכוזרי (מ”ד, ג. מ”ה, כ, כג) — תרגום ר’  
יהודה אבן תיבון (שבנו ר’ שמואל תרגם המונ’ כו’  
בזמן הרמב”ם) — נמצא „דת האמתית”.

(3) וילך לא, י ואילך.

(4) ראה לדוגמא רמב”ם ריש הל’ ק”ש. ריש  
הל’ תפלה. ובכ”מ. וראה ריש הל’ חגיגה.

(5) ועד’ לשונו בספר המצות מ”ע טז „ולקרא  
קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם”. ובמנין המצות  
בריש ספר היד: להקהיל את העם לשמוע התורה  
כו’. וראה סמ”ג מ”ע רל „בקרא המלך את התורה”.  
(5\*) ה”ג.

(6) ובפרט שבהרא” מהכתוב לא הביא התיבות  
„תקרא את התורה הזאת” ורק רמזו ב”גוג” (וראה  
לקמן בפנים). ולהעיר שבהכרחת להל’ חגיגה לא  
הזכיר כלל ע”ד קריאת ושמיעת הפרשיות, אף  
שהזכירן במנין המצות ובסמ”צ, כנ”ל בהערה  
שלפנ”ז.

(7) להעיר שברמב”ם כאן ה”א לא הזכיר חג  
הסוכות, אף שכתב שאר הפרטים שבהכתוב (אבל  
קרוב לומר שסמך על מה שהעתיק תיבות „בחג  
הסוכות” בהכתוב שהביא). ובסמ”צ שם כ’ זמנה  
„להקהיל את העם ביום השני של סוכות (במוצאי

(\*) הל’ דת האמת” נמצא ברמב”ם (מלבד ב”פ  
כאן בהל’ חגיגה — פ”ג ה”א וה”ז) — הל’ חמץ ומצה  
פ”ז ה”ז: הל’ מתנות עניים פ”ה ה”א: הל’ מלכים  
פ”ד, שם פ”ב ה”א.